

DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2023-1-5>

Ю. І. Брегей

Львівський автомобільно-дорожній фаховий коледж

Національного університету «Львівська Політехніка», м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2860-6672> – Ю. І. Брегей

✉ Ulya1209@ukr.net

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто можливості наявних онлайн-ресурсів для забезпечення творчого й ефективного навчання української мови та літератури в умовах дистанційного освітнього процесу. Представлено досвід викладання української мови та літератури в умовах дистанційного навчання у Львівському автомобільно-дорожньому коледжі Національного університету «Львівська політехніка», зокрема можливості використання віртуального навчального середовища, створеного на платформі LMS Moodle, яке сприяє наданню студентам структурованого методичного забезпечення відповідно до навчального плану, його оперативному оновленню з урахуванням постійних модифікацій навчальних планів, якісному та з мінімальними затратами часу на перевірку проведення контрольних заходів, урізноманітненню тестів і завдань, оперативному отриманню поточної інформації про успішність і активність студентів під час роботи у віртуальному навчальному середовищі. Приділено увагу різноманітним ресурсам, які використовуються для розміщення навчальної інформації та практичних завдань, організації спільного онлайн-виконання домашнього завдання, розміщення ідей проєктів та їхнього онлайн-обговорення (padlet.com, rebus1.com, puzzleit.org, wordart.com, worditout.com, prezi.com, mindmeister.com); аналізує можливості використання ігрових технологій, віртуальних дошок (Padlet, Trello, Jamboard), ініційованих Міністерством освіти і науки України та розроблених педагогами онлайн-уроків і подкастів (А. Пройдакова, О. Авраменка), матеріалами різноманітних онлайн-ресурсів, онлайн-курсів («Отримання знань», EdEra й Освіторія) і тренажерів для підготовки до ЗНО. Автор доходить висновку, що серед теоретиків і практиків існує чітке розуміння того, як саме організувати дистанційне навчання, щоб забезпечити творчий, діалогічний, ефективний освітній процес. Однак актуальною залишається проблема пошуку оптимальних форм застосування інформаційно-комунікаційних засобів, урахування їх дидактичних можливостей, а також використання різних інформаційних технологій, що відповідають сучасним викликам освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, українська мова та література, структура онлайн-заняття, онлайн-ресурс, інформаційно-комунікаційні технології.

Yu. I. Brehey

Lviv Automobile and Road College of «Lviv Polytechnic»

National University, Lviv, Ukraine

LEARNING UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION

The article examines the possibilities of available online resources to ensure creative and effective distance teaching of the Ukrainian language and literature. The experience of teaching the Ukrainian language and literature under the conditions of distance learning at Lviv Automobile and Road College of «Lviv Polytechnic» National University is presented, in particular, the possibility of using a virtual learning environment created on the LMS Moodle platform, which contributes to providing students with structured methodical support in accordance with the curriculum, its operational updating taking into account constant modifications of educational plans, high-quality and minimal expenditure of time for control measures, diversification of tests and tasks, operational receipt of current information about students' success and their activity while working in a virtual educational environment. Attention is paid to various resources used for posting educational information, practical tasks, project ideas and discussing them online, as well as organizing joint online homework (padlet.com, rebus1.com, puzzleit.org, wordart.com, worditout.com, prezi.com, mindmeister.com); the author analyzes the possibilities of using game technologies, virtual boards (Padlet, Trello, Jamboard), online lessons and podcasts initiated by the Ministry of Education and Science of Ukraine and developed by teachers (A. Proydakova, O. Avramenko), materials from various online resources, online courses («Acquiring knowledge», EdEra, Osvitoria) and simulators for preparing for external independent examinations. The author concludes that among theorists and practitioners there is a clear understanding of how to organize distance learning to ensure a creative, dialogic, and effective educational process. However, the problem of finding the optimal forms to use information and

communication tools, taking into account their didactic capabilities, as well as various information technologies that meet the modern challenges of education, remains relevant.

Keywords: distance learning, Ukrainian language and literature, structure of online lessons, online resource, information and communication technologies.

Постановка проблеми. 2020 рік вніс несподівані корективи у звичне життя закладів освіти як України, так й інших держав світу. Безпосереднє спілкування викладачів зі студентами, прямий емоційний контакт, заняття в аудиторіях – все це стало неможливим через необхідність дотримуватися карантинних обмежень. Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: викладачів, студентів і батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати студентів, розв’язувати технічні проблеми виявилось зовсім не просто. Окрім того, уточнення потребують методики навчання, зокрема й української мови та літератури, необхідним є оновлення традиційних підходів, принципів, методів, засобів навчання і форм організації навчальних занять з метою надання здобувачам освіти якісних послуг.

Мета статті – проаналізувати науково-методичну літературу й наявні онлайн-ресурси для забезпечення творчого й ефективного навчання української мови та літератури в умовах дистанційного освітнього процесу.

Дистанційне навчання в сучасному розумінні сформувалося порівняно нещодавно. Офіційно термін «дистанційне навчання» з’явився у 1982 р., коли Міжнародна рада з кореспондентської освіти була перейменована на Міжнародну раду з дистанційного навчання.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 затверджене «Положення про дистанційне навчання», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235, в якому визначено дистанційне навчання – «це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [5].

Нині дистанційне навчання визнане одним із пріоритетних напрямів програми модернізації системи освіти і асоціюється з упровадженням в освітній процес новітніх комп’ютерних, інформаційно-комунікаційних технологій і розвитком електронних засобів зв’язку та Інтернету. У 2000 р. прийнята Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, створений Український центр дистанційної освіти (УЦДО) та численні центри дистанційного навчання на базі закладів освіти.

Фахівці зі стратегічного планування називають саме дистанційну форму здобуття вищої й професійної освіти освітньою системою ХХІ століття, адже світ стає дедалі мобільнішим, освіта – дедалі більш індивідуалізованою та гнучкою; професійні знання надто швидко застарівають, і виникає обґрунтована необхідність їх постійно оновлення та вдосконалення, зосереджуючись на сфері інформаційно-комунікативних технологій навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретичні і практичні аспекти дистанційного навчання розглянуті в дослідженнях як зарубіжних (J. Adams, F. Bodendorf, H. Dichanz, B. Eckert, S. Guri-Rosenblit, G. Hoppe, D. Keegan, J. Kettunen, H. Lobin, M. G. Moore та ін.), так і вітчизняних вчених (О. Алексеев, А. Андреев, В. Ващенко, В. Биков, К. Колос, В. Куклев, В. Кухаренко, А. Манако, Є. Полат, А. Прокопенко, О. Рибалко, С. Семеріков, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, А. Стрю та ін.). Так, напрями підвищення ефективності дистанційного навчання з використанням інформаційних комп’ютерних технологій досліджують Р. Гуревич, М. Жалдак, О. Спірін, Н. Тверезовська, П. Федорук та ін. Проблеми підготовки тьюторів для системи дистанційної освіти розглядаються у працях В. Жулкевської, Т. Койчевої.

Особливостям дистанційного вивчення української мови та літератури присвячені праці О. Глазової, Н. Дикої, О. Міщенко, С. Омельчука, М. Степанової, Г. Шиліної, Т. Яценко та ін. Так, Г. Шиліна визначає онлайн-урок як основну структурну одиницю дистанційного курсу, що містить у собі навчальний матеріал і дає змогу керувати навчальною діяльністю учнів [6, с. 90] і переконливо доводить, що кожен етап традиційного уроку може бути трансформований та адаптований до особливостей дистанційної форми навчання завдяки певним видам навчальної діяльності та ресурсам на платформі Moodle [6, с. 97].

Дослідники підкреслюють, що структура дистанційного заняття з української мови та літератури залежить не лише від теми, типу й мети заняття, а й регламентована особливостями застосування цифрових технологій, адаптованим розкладом і вимогами безпеки (правилами й нормами) щодо освітнього середовища закладу освіти. На відміну від традиційного, елементами дистанційного заняття є не етапи, а структурні блоки, змістове наповнення яких є менш ситуативним порівняно з етапами традиційного уроку. Крім того, проведення дистанційних уроків тривалістю 40–45 хвилин призводить до

перевантаження як здобувачів освіти, так і викладачів, а отже, дослідники радять організувати окремі блоки дистанційного уроку залежно від змістового наповнення у синхронному режимі, а інші – в асинхронному [2].

На думку одних дослідників (С. Омельчук, М. Степанова) структура дистанційного заняття з української мови та літератури має містити такі блоки: інструктивний (QR-кодові покликання на відеоінструкцію чи відеоурок), моніторингово-діагностувальний (з'ясування рівня засвоєння навчального матеріалу з попередньої теми, виявлення залишкових знань з певної теми, можливих прогалин у знаннях студентів), мотиваційний, інформаційний (презентація нового матеріалу), комунікативно-консультаційний (налагодження й підтримка зворотного зв'язку, конструктивної комунікації між учасниками освітнього процесу), узагальнювальний, контрольний, підсумковий (рефлексія щодо проведеного заняття, інструктаж щодо виконання домашнього завдання).

На нашу думку, структура, запропонована В. Кухаренко і В. Бондаренко [3], є зручнішою. Вона містить:

- 1) мотиваційний блок;
- 2) інструктивний блок – рекомендації для успішного навчання.

- 3) інформаційний блок – виклад теоретичного матеріалу з максимальною візуалізацією (таблиці, схеми, кластери, ментальні карти, колажі, презентації, інтерактивні плакати, відеолекції тощо);

- 4) контрольний блок, що містить різнорівневі тести та інтерактивні завдання різних рівнів складності: вікторини, кросворди, пазли та ігри, результати яких відображаються в особистому кабінеті педагога;

- 5) комунікативний і консультативний блоки – система інтерактивної взаємодії учасників дистанційного заняття з викладачем і між собою за допомогою форумів, чатів, або за допомогою створеного студентами контенту.

Вважаємо, що основне завдання викладача-філолога в умовах дистанційного навчання – надати здобувачам освіти якісні освітні послуги, мотивувати студентську аудиторію, контролювати результати освітньої діяльності, дотримуючись принципів академічної доброчесності.

З моменту встановлення в Україні карантинних обмежувальних заходів з метою запобігання поширенню гострої вірусної інфекції COVID-19, з'явилися методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання на різних рівнях здобуття освіти [1; 4]. Пропонується під час підготовки до занять з української мови та літератури використовувати різні моделі

дистанційних технологій навчання, враховуючи можливості закладу освіти (цифрова компетентність учасників освітнього процесу, наявність електронного інформаційно-освітнього середовища тощо), створювати кейси занять з української мови та літератури, які дозволять об'єднати в одній комп'ютерно-технічній системі графічне зображення, тексти, відеозображення, анімацію, а саме: інструктивні карти уроку, мультимедійні презентації, електронні довідники, підручники, окремі типи файлів (зображення, відео-, аудіо-, анімації), посилання на цікаві сайти (блоги) викладачів-філологів, вікі-сторінки, вебсайти, платформи, освітні електронні ресурси, віртуальні музеї тощо). Важливою є адаптація навчальної програми, враховуючи, які теми можуть бути винесені на самостійне вивчення («Відображення українського менталітету у соціально-побутовій повісті І. С. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»», Складні випадки правопису апострофа у власне українських та іншомовних словах), а які потребують обов'язкового роз'яснення викладача («Характеристика сучасної «молодої» української літератури. Постмодернізм як один із художніх напрямів мистецтва 90-х років», «Складне речення з різними видами зв'язку»).

Підкреслюється, що на дистанційному занятті з української мови доцільно застосовувати методи, які забезпечують оволодіння мовою: практичні, репродуктивні, проблемні, пошукові, словесні, наочні, дедуктивні, індуктивні. Вивчення матеріалу пропонується здійснювати послідовно: оприлюднювати інструктивні картки до занять з відповідної теми для самостійної роботи студентів на сайті закладу освіти, на платформі Microsoft Teams, Classroom тощо; розміщувати в мережі Інтернет (Classroom, Moodle, Google-диск) мультимедійні матеріали (презентації, відеоролики тощо), які допоможуть у вивченні певної теми; надавати студентам перелік інтернет-джерел, які сприятимуть засвоєнню матеріалу; організувати щоденне навчальне спілкування зі студентами через Meet, Zoom, Skype, Viber тощо.

У ВСП Львівському автомобільно-дорожньому коледжі НУ «Львівська політехніка» за допомогою віртуального навчального середовища, створеного на платформі LMS Moodle, вдалося забезпечити студентів структурованим, методичним забезпеченням відповідно до навчального плану; оперативно оновлювати методичне забезпечення з урахуванням постійних модифікацій навчальних планів; якісно й з мінімальними затратами часу на перевірку проводити контрольні заходи з різноманітними видами тестів і завдань; оперативно отримувати поточну інформацію про

успішність і активність студентів під час роботи у віртуальному навчальному середовищі.

Розміщена на сайті <<http://ladk.lviv.ua/>> навчальна дисципліна – це набір електронних матеріалів, а також навчальних і контролювальних засобів, підготовлених викладачем. Блок «Новини» містить робочу програму курсу, список рекомендованої літератури, відомості про автора, систему та критерії оцінювання, питання на семестровий контроль. Блок «Секція. Тема» вміщує навчальні матеріали, необхідні для вивчення однієї теми робочої програми, а саме – її назву, лекційний матеріал, інструкції щодо виконання завдань, тести для самоконтролю, завдання для самостійної роботи, які стосуються певної теми. Блок «Календар» містить інформацію з датами і часом проведення консультацій та тестів, а також терміни подання виконаних самостійних завдань.

Серед різноманітних ресурсів, що використовуються для розміщення навчальної інформації та практичних завдань, викладач української мови може використовувати Padlet (<<https://padlet.com/>>) як майданчик для групової роботи (проведення «мозкового штурму», узагальнення та систематизації знань, рефлексії); для організації спільного онлайн-виконання домашнього завдання; для розміщення ідей проектів та їхнього онлайн-обговорення тощо. З метою використання ігрових технологій доцільно використовувати завдання, розроблені за допомогою інтерактивної платформи для створення модулів програм: фабрики кросвордів, ребусів <http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator>, <<http://puzzleit.org/>>; сервіси для створення хмаринки слів <<https://wordart.com/>>, <<https://worditout.com/>>; інтерактивні презентації <<http://prezi.com/>>; для створення інтелектуальних карт <www.mindmeister.com> тощо.

Віртуальні дошки Padlet, Trello, Jamboard активно використовуються для взаємодії учасників освітнього процесу. На них можна розмістити попередньо підготовлені матеріали (тексти, зображення, відео, аудіо); робити записи шляхом друкування тексту або створення малюнків; можна використовувати додаткові інструменти побудови різних фігур, готові шаблони діаграм (карти понять, алгоритм тощо). Студенти можуть робити записи на дошці одночасно або по черзі. Перевагою онлайн-дошок є те, що всі записи можна зберегти і надати доступ для відсутніх на занятті.

Під час підготовки до занять з української мови і літератури можна використовувати онлайн-уроки і подкасти, ініційовані МОН України <<https://www.youtube.com/channel/UCQR9sMWcZshAwYX-EYH0qiA>>; подкасти А. Проїдакова, викладача Всеукраїнської школи онлайн <<https://lms.e-school.net.ua/>>, <[\[training.ukrliterature/\]\(http://training.ukrliterature/\)>;](http://osvita.ua/test/</p></div><div data-bbox=)

експрес-уроки

О. Авраменка <<http://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>> on-line системи дистанційної підтримки навчання у школах, ліцеях та гімназіях України «Отримання знань», створені Лабораторією інформаційних та комунікаційних технологій <<https://disted.edu.vn.ua/courses/work/952>>, добірку матеріалів для дистанційного навчання <<https://docs.google.com/document/d/1hXdg-9d-qHNR41BSITm-a8XVGD-T4P8W-ZtSWpOdDAJk/edit>>

Для опрацювання навчального матеріалу з літератури доцільно скористатися матеріалами таких онлайн-ресурсів: <<https://wisecow.com.ua/literatura/ukrayinska-literatura-v-imenax/>>, <<https://www.youtube.com/watch?v=5u1a9MfVgsU>>

Для підготовки до ЗНО з української мови і літератури можна порекомендувати студентам пройти онлайн-курси, створені EdEra та Освіторія. Курс <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:Osvitoria_and_EdEra+lifehacks201+lifehacks201/about> у формі корисних порад допоможе простежити історію розвитку мистецтва слова від фольклору й перших писемних пам'яток до сучасної української літератури, опанувати базові теоретико-літературні поняття, виробити навички аналізу художніх творів, повторити та систематизувати вивчений матеріал. Курс складається із 15 тем і містить навчальні відеоматеріали до всіх творів і авторів, включених у програму ЗНО. Курс <https://courses.ed-era.com/courses/Osvitoria_and_EdEra/lifehacks101/lifehacks101/about> допоможе опанувати базові теоретичні знання з української мови й виробити навички успішної мовленнєвої комунікації. Курс складається із 16 тем, тестових та відкритих завдань, допоміжних матеріалів та супроводжувального інтерактивного конспекту на платформі EdEra Books.

Тренажер із правопису української мови <<https://webpen.com.ua/>> поєднує теоретичні знання з практичними завданнями, виконання яких сприяє засвоєнню граматики й покращенню навичок правопису української мови.

Онлайн-тести «На урок» розроблені для повноцінної дистанційної перевірки знань, які здобули учні/студенти під час самостійної роботи: <https://naurok.com.ua/post/organizaciya-distancijno-roboti-pid-chas-karantinu?fbclid=IwAR1Lh30wnp-hxE0lPrcEKKZaAwtNhMM8fgUaDr8z8Ifq_1t2EmE7-wapDs>

Таким чином, аналіз наукової літератури та наявних онлайн-ресурсів засвідчив, що існує чітке розуміння того, як саме організувати дистанційне навчання, щоб забезпечити творчий, діалогічний, ефективний освітній процес. Відтак актуальною залишається проблема пошуку оптимальних форм застосування інформаційно-комунікаційних засобів,

урахування їх дидактичних можливостей, а також використання різних інформаційних технологій, що відповідають сучасним викликам освіти.

Список літератури:

1. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності : методичні рекомендації; за ред. І. В. Удовіченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2021. 198 с.

2. Омельчук С., Степанова М. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. Педагогічні науки: зб. наук. праць. 2021. № 97. С. 12-21.

3. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстремне дистанційне навчання в Україні : монографія. Харків : КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

4. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. 2020. 71 с. URL: cutt.ly/ghFkieW

5. Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

6. Шиліна Г. А. Методика дистанційного навчання української мови учнів основної школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 300 с.

References:

1. Udovichenko I. V. (ed.). (2021). Dystantsiynyi format vzaiemodii subiektiv osvithoi diialnosti : metodychni rekomendatsii [Distance format of

interaction of subjects of educational activity: methodical recommendations]. Sumy: NVV KZ SOIPPO.

2. Omelchuk S., Stepanova M. (2021). Transformatsiia struktury suchasnoho uroku ukrainiskoi movy v umovakh dystantsiinoho navchannia [Transformation of the structure of a modern Ukrainian language lesson in distance learning conditions]. Pedagogichni nauky : zb. nauk. prats – Pedagogical sciences: coll. of science works, 97, 12-21.

3. Kukharenko V. M., Bondarenko V. V. (2020). Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini : monohrafiia [Emergency distance learning in Ukraine: monograph]. Kharkiv : KP «Miska drukarnia».

4. Lototska A., Pasichnyk O. (2020). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli : metodychni rekomendatsii [Organization of distance learning at school: methodical recommendations]. Retrieved from <https://cutt.ly/ghFkieW>

5. Polozhennia pro dystantsiine navchannia : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 25.04.2013 № 466 [Regulations on distance learning: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 04/25/2013 No. 466.]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

6. Shylina H. A. (2016). Metodyka dystantsiinoho navchannia ukrainiskoi movy uchniv osnovnoi shkoly : dys. ... kand. ped. Nauk [Methods of distance learning of the Ukrainian language for secondary school students : Ph.D thesis. Kyiv.

© Ю. І. Брегей, 2023.

Науково-методична стаття.

Надійшла до редакції 21.03.2023.

Прийнято до публікації 16.05.2023.